

ΟΡΓΑΝΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΩΝ

Διευθυντής Γ. Ι. ΛΕΛΕΔΑΚΙΣ Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΤΟΠΧΑΝΑ ΑΡΙΘΜΟΣ 78

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΟΙ ΣΥΡΜΟΙ ΚΑΙ Η ΤΟΑΛΕΤΤΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἄλλ' ὅς ἀφήσωμεν τὰς ἐστιγματισμένας τῆς Ἰουδαίας δεσποίνας καὶ ἔλθωμεν εἰς τὰς λευκωλένους τοῦ Ὀλύμπου Θεάς. Ὁ θεῖος Ὅμηρος καλεῖ τὰς μὲν κόρας εὐπλοκάμους καὶ καλλιόμους, τοὺς δὲ Ἀχαιοὺς καρηκομόωντας. Τὴν αὐτὴν δὲ περὶ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς ἐπιμέλειαν εἶχον καὶ οἱ ἐπὶ τῶν μηδικῶν χρόνων Ἕλληνες. Οὕτως οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, παῖδες ὄντες, ἐκόμουν, ἔφηβοι δὲ γενόμενοι, δημοτελῶς καὶ διὰ θρησκευτικῶν τελετῶν ἔκειρον τὴν κόμην, ἣν ἀνέθετον θεῷ τινι, συνήθως ποταμίῳ, εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν κατέλειπον αὐτὴν μακρὰν ἐπιμελῶς διορθοῦντες καὶ κτενίζοντες ταύτην. Παρὰ δὲ τοῖς Σπαρτιάταις ἀπ' ἐναντίας οἱ μὲν παῖδες ἐκείροντο, οἱ δ' ἔφηβοι μακρὰν ἔτρεπον κόμην, εὐτρεπιζόμενοι πάντοτε μὲν, μάλιστα δέ, ὅτε παρσκευάζοντο εἰς μάχην. Κατὰ δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους καταλιπόντες οἱ Λακεδαιμόνες τὸ ἔθος τοῦτο ἐκείροντο πάντες ἐν χρῷ. Ἐν γένει ὅμως παρ' Ἑλλήσι καὶ παρὰ Ῥωμαίοις κεφαλὴ μακρομένη ἦν δείγμα δουλοσύνης ἢ πένθους, ὅθεν καὶ παρ' Αἰσχύλῳ «πλόκαμος πενθητήριος». Εἰς τὴν Ἰλιάδα (Ψ. 141) ἀπαντῶμεν τὸν Ἀχιλλεὺς ἀποκόπτοντα τὴν ὠραίαν αὐτοῦ καὶ μακρὰν κόμην, ἣν τῷ Σπερχεῖῳ ποταμῷ ἔτρεψε καὶ ρίπτοντα αὐτὴν ἐπὶ τῆς πυρᾶς τοῦ φίλου αὐτοῦ Πατρόκλου. «...Στάς ἀπένευθε πυρῆς ξανθὴν ἀπεκείρατο χαίτην, τὴν ῥα Σπερχεῖδ' ποταμῷ τρέψε τηλεθόωσαν».

Αἱ Ἑλληνίδες καὶ αἱ Ῥωμαῖαι μεγάλως ἐπεμελοῦντο τῆς θεραπείας τῆς κόμης, ποικιλοτρόπως ἀναδέουσαι καὶ κοσμοῦσαι αὐτήν, πολλάκις μάλιστα μετὰ τσαούτης χάριτος, ἣν δὲν

παύομεθα θαυμάζοντες ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων ἢ ἀναγλύφων. Τὰς δὲ ὠραίαις ἐκείνας ἀναδέσμες ἔπρεπε ν' ἀπομιμηθῶσι καὶ αἱ καθ' ἡμᾶς γυναῖκες, τοὺς ὀνόματι καὶ πράγματι βδελυκτοὺς κότσοις ἀποσκορακίζουσαι. Παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἀδελφοῖς λαοῖς μεγάλως ἡ ξανθὴ κόμη ἐτιμᾶτο, πιθανὸν διότι οἱ ποιητὰι παρέστησαν ξανθοὺς τοὺς καλλίστους τῶν θεῶν καὶ τοὺς διασημωτέρους τῶν ἡρώων. Οὕτως Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς τὴν μὲν κόμην ἐξανθίζετο, τὸ δὲ πρόσωπον παιδερῶτι ἐπηλείετο, ἵνα ἱλαρὰν καὶ γλυκεῖαν τὴν ὄψιν δεικνύῃ. Τίς δὲ δὲν ἐνθυμεῖται τὸ ἀνέκδοτον τοῦ Κεῖου ἀπεσταλμένου εἰς Λακεδαίμονα, τοῦ γέροντος μὲν τὸ σῶμα, νέου δὲ κατὰ τὸ τῆς κόμης χρῶμα, δι' ὃν ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος ἐγερούεις εἶπεν· Τί εἶνε δυνατόν νά εἴπῃ οὗτος ὕγιες, «ὅς σὺ μόνον ἐπὶ τῇ ψυχῇ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ περιφέρει». Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς φιλαρσεκείας τῶν τότε Ἑλληνίδων εἰναι τὰ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ λεγόμενα, ὅτι αἱ σύγχρονοι αὐτοῦ γυναῖκες εἶχον «πυξίδων ὄχλον, ἀγγεῖα μεστὰ κακοδαίμονιάς,» πλήρες χημεῖον πρὸς χρῆσιν τῶν βλεφάρων, τοῦ προσώπου, τῶν ὀδόντων καὶ τῆς κόμης ἣν ἐξανθίζον, «τὴν ἰδίαν κατακρίνουσαι φύσιν». Αἱ δὲ Ῥωμαῖαι ἐγίνωσκον καὶ αὗται τὸν φιλοσοφικὸν τῆς κόμης λίθον, τὸ μέλαν εἰς χρυσοῦν μεταποιῶσαι, χρώμεναι ἀλοιφαῖς καὶ βοτάνοις ἐκ Γερμανίας προσποριζομένοις.

Ἀλλὰ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτῇ κομῶντι παίζει φαίνεται ἡ φενάκη (περούκα). Ἰστορεῖται, δὲν γνωρίζομεν ὅμως κατὰ πόσον εἶναι ἀληθές, περὶ τῶν Ἰαπύγων, λαοῦ ἐντεῦθεν ἐκ Κρήτης ὀρμωμένου, ὅτι οὗτοι ἐγκατασταθέντες ἐν Ἰταλίᾳ καὶ μετὰ χρόνον εἰς μαλθακὴν δίκαιαν τραπέντες πρῶτοι τὰ πρόσωπα ἐνέτρυψαν καὶ προκόμια περιέθετα ἔβαλον.

Ἐνταῦθα παρέχουσιν τοῦ κυρίως θέματος ποιοῦμενοι θέλομεν παρατηρήσει, ὅτι ἀνέκθεν ἀπὸ παλαιτάτων χρόνων

υπάρχει διαφωνία, ὡς πρὸς τὴν προτίμησιν τοῦ χρώματος τῆς κόμης καὶ δὴ τῆς γυναικείας. Φυσικῶς τῷ λόγῳ οἱ πλείονες τάσσονται ὑπὲρ τῶν ξανθῶν, πολλοὶ ὅμως, οἱ καὶ σοβαρώτεροι καὶ ἐταστικώτεροι ὑπερμαχῶσι τῶν μελαγχροινῶν. Βεβαίως πᾶσα [ξανθὴ κεφαλὴ, ὅποθεν ἂν διέλθῃ, ὡς διὰ μαγνητισμοῦ ἔχει τὰ βλέμματα τῶν φιλαρέσκων καὶ τὰ θαυμασμοῦ ἢ σαρκασμοῦ ἐπιφωνήματα τῆς ἀερῶδους νεολαίας. Ἀπ' ἐναντίας δὲ τῆς μελαγχροινῆς ἡ παρουσία ἔχει τὸ ἀρ' ἐκυτῆς ἐπιβλητικόν, ἀφήνει δ' ὑπισθὲν τῆς τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν σιωπὴν. Ὁ Γ' ἄλλος Ροκπλάν λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπλασε τὰς ξανθὰς, ἵνα παρηγορήσῃ τοὺς κατοίκους τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν ἐπὶ τῇ ἑλλείψει τοῦ ἡλίου. Ἀλλ' ἂν αἱ ξανθαὶ εἶναι περιβλεπτοὶ ἢ ὑποφερταί, ἀνοικταὶ ὅμως πυρρότριχες καὶ μάλιστα οἱ ἄνδρες τοιοῦτοι, οὐδόλως εἰσὶν ἀρεστοί. Δυσκολεύεται ὅμως πᾶς τις νὰ ἐκφράσῃ κατηγορηματικὴν γνώμην. Μόνος ὁ μαρκίων d'Aulaire ἐπιτηδεύει ἀποφαίνειται ὑπὲρ τῶν μελαγχροινῶν, ἀλλὰ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ υποβιβάζῃ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ τὰς χρυσόπλοκάμους. Ἰδοὺ τί λέγει:

*Vous êtes belle, et votre sœur est belle;
Entre vous deux, tout choix serait bien doux
L'Amour était blond comme vous;
Mais il aimait une brune comme elle.*

Ἡ Εὐα ὅμως ἦτο ξανθὴ, κατὰ τὸν Μίλτων. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ ζήτημα τῶν νόθων πλοκάμων καὶ τῆς φενάκης. Ἐπὶ τοῦ Ὀβιδίου εἶχε καταστῇ τοσοῦτον κοινὴ, ὥστε οὗτος παριστᾷ καὶ αὐτὴν τὴν Ἀθηναίαν λαμβάνουσιν ὅψιν γραίας καὶ πολιτοῖς πλοκάμοις περιβαλλομένην, ἵνα πρὸς τὴν Ἀράχνην πορευθῇ. Ἡ περιβόητος Μεσσαλίνα ἔφερε galerus (πέτασον), εἰς τὰς ἀσέμνους αὐτῆς περιδρομάς ἀπερχομένη. Ὡσαύτως ἐχρῶντο αὐτῷ ὁ Καλιγούλας, ὁ Νέρων, ὁ Ἡλιογάβαλος, ἡ Σεμιαμίρα καὶ ἄλλοι. Ὁ Δομετιανὸς ἦτο φαλακρὸς ὥστε χεῖρ ἄλλ' ὅμως ἐπὶ τῶν πλείστων νομισμάτων περὶσταται κομῶν.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐδείχθησαν λίαν εὐμενεῖς πρὸς τοὺς νόθους πλοκάμους καὶ τὰ γυναικεῖα κοσμήματα, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἄρχεται ὁ τρομερὸς ἐκείνος κατὰ τῶν ἀλλοτρίων ἢ μὴ τριχῶν πόλεμος, ὅστις μέλλει νὰ καταλήξῃ εἰς συνόδων ἀφορισμοὺς καὶ παπῶν βούλας. Οἱ ἅγιοι οὗτοι ἄνδρες θεωροῦντες τοὺς κόσμους ὡς ἐπίνοιαν εἰδωλολατρικὴν καὶ ἐπομένως τοῦ Σατανᾶ, μιᾶς φωνῇ κεραυνοβολοῦσι διὰ τῶν μύδρων τῆς κολάσεως τὰς παρακολουθοῦσας τοὺς συρμούς χριστιανὰς γυναῖκας. Ὁ ἐξ Ἀφρικῆς φλογώδης πατὴρ Τερτυλλιανὸς καταχωρίζει καὶ δελτίον συρμῶν, οὗς πᾶσα καλὴ χριστιανὴ ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ, ὅπερ χάριν μόνον τῆς ἱστορικῆς του ἐκριβείας παραθέτομεν: «Γύναι, λέγει, τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ Κέρβερος, σὺ ἔπρεπε νὰ ἦσαι πάντοτε πενθίμως καὶ ράκη ἐνδεδυμένη, μὴ παριστῶσα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ μόνον τὴν μετάνοιαν, βεβυθισμένη εἰς δάκρυα, ἐξαγοράζουσα οὕτω τὸ ἀμάρτημα τοῦ ἀνθρώπινου γένους». *Ce bulletin des modes*, ὡς εἰκός, καὶ ὀλοκληρίαν ἀπέτυχεν. Ἡ γυνὴ δὲν ἐνέδωκεν εἰμὴ εἰς τὰ δάκρυα. Μάτην ὁ ἕτερος Ἀφρικανὸς τῆς Ἐκκλησίας πατὴρ, ὁ Κυπριανός, ἀποτρέπει τὰς χριστιανὰς νὰ ξανθίζωνται ἢ νὰ φενακοφορῶσι λέγων, ὅτι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς βαπτουσας τὴν κόμην γυναικας, μὴ ἀνευρίσκων ἐν αὐταῖς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του καὶ τὸ ὁμοίωμα τοῦ προσώπου του· ἀλλ' αἱ καλαὶ χριστιαναὶ πεποιθυῖαι εἰς τὴν πολυευσπλαγχνίαν

τοῦ Θεοῦ, ἔλεγον, ὅτι ὡς πολυοικτίρμων πατὴρ θὰ ἀναγνωρίσῃ τὰ τέκνα του, ἔστω καὶ ὑπὸ φενάκην. Μάτην Γρηγόριος ὁ Νεζικανζηνὸς ἔλεγεν, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως αἱ φενακίζόμεναι γυναῖκες θὰ κατασχυνῶσιν, ὡς ὁ κολοῖος τοῦ μύθου, καθότι ἄγγελοι ἐξ οὐρανοῦ θὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν κεφαλῶν των τὴν φενάκην. Ἐλεγε δὲ πρὸς αὐτάς:

*Μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοις γυναῖκες!
Θροῦπτονται μαλακοὺς αὐχένους ἐκ σκοπέλων.
Μηδὲ Θεοῦ μορφῆς ἐπαλεῖψητε χορῶμασιν αἰσχροῖς,
ὥστε προσώπειον κοῦχὶ προσώπον φέρειν.*

[Ἐπταὶ συνέχεια]

ΕΜΜ. Γ. ΣΑΟΥΝΑΤΣΟΣ
Σπουδαστὴς τοῦ Δικαίου

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ

«Καὶ τῶν θύρων τιμωτάτα αὐτοῖς
[τῆς Κρήτης] εἶνε τὰ ὅπλα».

Σιγάρων

(Συνεχία ἐκ τοῦ 13ου φυλλαδίου)

3.—Ἐβδομος αἰὼν π. Χ. μέχρι Χριστοῦ.

Ἐπὶ ἐπτὰ αἰῶνας, ἀπὸ τοῦ δευτέρου Μεσσηνιακοῦ πολέμου μέχρι τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἱ Κρητεῖς ἦσαν ὀπλισμένοι μὲ τόξον, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν σωζομένων πληροφοριῶν περὶ τῶν σημαντικωτέρων ἐκστρατειῶν τῆς περιόδου ταύτης, καθ' ἃς ἐστρατολογήθησαν ὡς τοξόται.

Οὕτως ἐν ἔτει 668 π. Χ. εὐρίσκομεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν Μεσσηνίων μισθωτοὺς Ἀπτεραίους τοξότας, Αυτίλους καὶ ἐξ ἄλλων Κρητικῶν πόλεων. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ τότε ἔφερον οἱ τοξόται ἐχειρίδια, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον. Ἐπὶ ἐκ τῶν Κρητῶν τοξοτῶν παραμονεύσαντες συνέλαβον τὸν στρατηγὸν τῶν Μεσσηνίων Ἀριστομένην καὶ τὸν ἔδεσαν μὲ τοὺς ἱμάντας τῶν φαρετρῶν. Ἐξ αὐτῶν οἱ μὲν δύο ἀνῆγγειλαν τοῦτο εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεχώρησαν εἰς ἄγρῳ, ἔπου κατῴκει μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς παρθένος ὀρφανὴ πατρός, ἥτις τοὺς ὑπηρέτησεν εὐωχομένους «οἶνον δὲ τοῖς Κρησὶν ἐγχέουσα ἀνέδην ὡς σφᾶς ἢ μέθη κατελάμβανεν ὑφαίρειται τοῦ μάλιστα ὑπνωμένου τὸ ἐχειρίδιον τὰ μὲν δὴ δεσμά τοῦ Ἀριστομένου ἔτεμεν ἢ παρθένος, ὁ δὲ παραλαβὼν τὸ ξίφος ἐκείνου διειργάσατο».

Ἐν ἔτει 431 π. Χ. εἰσέβαλον οἱ Πελοποννήσιοι μετὰ τοῦ Ἀρχιδάμου πρῶτον εἰς τὴν Ἀττικὴν «στρατιᾷ καὶ πλησίον τοξόταις Κρησὶν».

Ὁ γηραιὸς Νικίας, εἰς τῶν τριῶν στρατηγῶν, εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατεία (415—413 π. Χ.) ἐζήτησεν ἀπαρατήτως μέγαν ἀριθμὸν τριήρων, ὀπλιταγωγῶν νηῶν, Ἀθηναίων ὀπλιτῶν καὶ ἀνάλογον ἀριθμὸν τοξοτῶν ἐκ Κρήτης. Πράγματι δ' ἐστρατολογήθησαν τοιοῦτοι καὶ ἐκ τῆς μεγαλονήσου ἐπὶ μισθῷ, οἱ ὅποιοι ἠκολούθησαν μετὰ τῶν ἐπίσης μισθοφόρων Αἰτωλῶν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν Σικελίαν.

Εἰς τὰ Ἀττικὰ τοῦ Πausanίου μνημονεύεται, ὅτι ἐπῆλθον «καὶ τοξόται Κρητεῖς» καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικά τοῦ Ξενο-

φώντος, ὅτι ἠκολούθουν ἕως τριακόςιοι τοξόται Κρήτες. Κατὰ δὲ τὴν Κύρου Ἀνάδοσιν μετὰ τοῦ στρατεύματος τοῦ ὀδεύσαντος ἐν ἔτει 401 π. Χ. πρὸς τὰ Κούναξα μετὰ τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς Κιλικίας, συγκαταριθμοῦνται διακόσιοι τοξόται Κρήτες, τοὺς ὁποίους σὺν ἄλλοις ἦγεν ὁ προσελθὼν φυγάς Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος. Γίνεται δὲ μνεία καὶ Κρητῶν πελταστῶν, τοῦτέστι μαχητῶν ὠπλισμένων μὲ πέλτην, ἥτοι ἀσπίδα ἡμισελήνοειδῆ μικρὰν καὶ ἐλαφροτάτην, ἀλλὰ χαλκῆν, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἐξῆς χωρίου τοῦ Πausανίου, ἐνῷ ἀλλαχοῦ κατεσκευάζοντο αὐταὶ ἐξ αἰγείου δέρματος «καὶ ἀνὴρ Μυσός . . . τῶν Κρητῶν λαθὼν δέκα ἔμενον ἐν λασίῳ χωρίῳ καὶ προσποιεῖτο τοὺς πολέμιους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφθίνοντο χαλκαὶ οὐσαι».

Τῷ 356 π. Χ. ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου ἀπετελεῖτο καὶ «ἀπὸ ξένους . . . τοξότας ἐκ Κρήτης καὶ ἄλλους ἀλλαχόθεν».

Ὅταν δ' ἐν ἔτει 146 π. Χ. ὑπέκυψεν ἡ Ἑλλὰς εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ ἡττήθη ὁ Δίαιος παρὰ τὴν Λευκόπετραν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ, ὁ ὑπὸ τὸν Ὑπάτον Μόμμιον Ρωμαϊκὸς στρατός, συνιστάμενος ἐξ εἰκοσιτριῶν χιλιάδων πεζῶν μετὰ τριῶν χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ἵππων, ἠδὲ τῆς προσθήκης Κρητῶν τοξοτῶν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐμφυλίου ἀγώνος μετὰ τοῦ Πομπηίου καὶ Καίσαρος κατὰ τὸ 48 π. Χ. περὶ τοῦ τίς τῶν δύο τούτων θέλει ἄρξει τῆς Οἰκουμένης, ὁπότε ἡ Ἑλλὰς παρέσχεν εἰς τὸν Πομπηϊὸν πᾶσαν δυνατὴν ἐπικουρίαν, ἡ Κρήτη καὶ ἡ Λακωνικὴ ἐπεμψαν αὐτῷ τοξότας.

Ἐτι δὲ καὶ τοῦ ἐν ἔτει 58 π. Χ. συμβάντος Γαλατικοῦ πολέμου μετέσχον τοξόται Κρήτες (Cretas sagittarios) τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ὁ Καίσαρ τοῖς ἐν τῇ πόλει-περὶ μέσας νύκτας πρὸς βοήθειαν.

Ἐπειτα τὸ κεφάλαιον.—Ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος.

Γ. Ἰακ. Καλαϊδάκης

ΔΥΟ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

(ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΥΠΟ Β.)

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῆς φέρει τὸ ἀρχαιοπρεπὲς ἐλληνικὸν ὄνομα Ἑλπίς Μέλαινα. Εἶδον αὐτὴν καιμένην ἐπὶ τῆς κλίνης ἕνεκα κατάγματος τοῦ ποδός, ὅπερ δὲν ἡμποδίσεν αὐτὴν νὰ δεχθῇ ἡμᾶς. Ἐχει κάμει πολλὰς ἐκδρομὰς ἀνὰ τὴν νῆσον, καὶ φαίνεται λίαν ἡδύχαριστημένη ἐκ τοῦ ὅτι ἐπεχείρησαν ἐπὶ τέλους ταξιδιωταὶ νὰ περιοδεύσωσι τὴν χώραν ταύτην, τὴν ἀγνωστον σχεδὸν εἰς Εὐρωπαϊοὺς. Ὁμολογῶ ὅτι εἰς ἐμὲ δὲν ἐφάνη ὡς πανσλαβιστικὴ κατάσκοπος. Τοιαύτη δ' ὅμως ὑπόνοια δὲν φαίνεται βεβαίως ἀξία ἀπορίας, λαμβανομένης ὑπ' ὅψιν τῆς γενικῆς ὑπαρχούσης ὑποφίας πρὸς τοὺς Ρώσους.

Τῇ 26ῃ ἐξεκινήσαμεν περὶ τὴν μεσημβρίαν πορευόμενοι ἔφεπτοι κατὰ μῆκος τῆς παραλίας πρὸς τὸ μοναστήριον Γονιά. Καίτοι πυκνὰ σύννεφα ἡμποδίζον ἡμᾶς νὰ βλέπωμεν τὰ Λευκὰ Ὄρη, οὐχ ἦττον δ' ὅμως ἡδύρραϊνόμεθα βλέ-

ποντες τὴν ἀπιστεύτως ἀφθονον καὶ παραδείσιον φυτεῖαν, ἥτις πανταχοῦ ἐκάλυπτε τοὺς τόπους τούτους. Ἐδλέπομεν ἐλαίας λαμπρὰς κατὰ τε τὸν κορμὸν καὶ τὴν στεφάνην, οἷας ποτὲ δὲν εἶχομεν ἀλλαχοῦ ἴδει, καὶ πρὸς τὸ βαθυκύανον φύλλωμα αὐτῶν ὁ ὑποσκότεινος φωτισμὸς καθίστατο ἐξοχος. Ἐνταῦθα εὗρισκόμενος δύναται τις νὰ νοήσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ Σοφοκλέους πρὸς τὸ δένδρον τοῦτο ¹⁾, ἐνθουσιασμόν ὅστις εἰς κάτωκον τῶν βορείων κλιμάτων, γνωρίζοντα μόνον τοὺς ὄρυμους τῶν ὄξυν καὶ ὄρυθ τῶν χωρῶν αὐτοῦ καὶ βλέποντα εἰτα τὰς ἀναπήρους ἐλαίας τῆς βορείου Ἰταλίας φαίνεται, ὡς εἶκός, παράδοξος.

Φιλοφρονέστατα ὑπεδέξαντο ἡμᾶς οἱ μοναχοὶ καὶ ἀριστὰ ἐφιλοξένησαν. Ὁ ἡγούμενος τοῦ προτέρου ἔτους ὑπῆρξεν ἐπὶ τινα χρόνον πρόεδρος τῆς ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως. Αἱ προσπάθειαι μου δ' ὅμως νὰ μάθω τι περὶ τῶν μελλόντων σχεδίων αὐτῶν ἀπέβησαν μάταιαι, καίτοι ὁ οἶνος εἶχε πως θερμάνει τὴν κεφαλὴν τῶν εὐσεβῶν τούτων ἀνθρώπων.

Τὴν 27ην ἐξετελέσαμεν μικρὰν πορείαν μέχρι Καστελλίου Κισσάμου καθ' ὅδον διήλθομεν διὰ τοῦ χωρίου Σπηλιὰ τοῦ ἔχοντος περιήρημους καὶ θαυμασίους πορτοκαλλεῶνας, οἵτινες ἀκριβῶς νῦν ἤρχιζον νὰ ἀνθώσιν. Ἀλλως ἡλάττωσεν ἡμῖν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ὡραίων τοποθεσιῶν ὁ κακὸς καιρὸς, αἵτινες κατὰ τὰ ταξιδιωτικὰ βιβλία, τὰ διὰ τὴν χώραν ταύτην οὐχὶ σφόδρα ἀξιόπιστα, εἶναι ἐκ τῶν θαυμασιωτάτων τοῦ κόσμου. Ὁ καίμακᾶμος ὑπεδέξατο ἡμᾶς ἐν ἀνατολικῇ ὁδῷ φιλοξενίᾳ, καίπερ δὲ Μουσουλμάνος ἦν μετέσχεν αὐτὸς τε καὶ ὁ καδῆς τοῦ ἡμετέρου γεύματος. Κατὰ τὴν 28ην ἐξετελέσαμεν πορείαν ἐξ ὧρων πλαγίως ἐν τῇ τμηματι τούτῃ τῆς νήσου, τῇ λίαν ὀρεινῇ. Ἐν ταῖς κοιλάσιν αὐτῆς ὑπάρχουν δάση ὅλα ἀρχαίων πλατάνων εἰς ὧν τοὺς μέγιστους κορμούς καὶ εἰς τοὺς ὑπὸ κισσοῦ περιστοιχισμένους κλάδους μόνον ὁ ἐκ τῶν φύλλων στολισμὸς ἐλλείπει. Ἐκοιμήθημεν, ἐν τῇ Πύργῃ τῆς Κανδάνου, εὗρισκόμενῃ ἐν ἱκανῇ ὄψει. Καὶ ὅμως καὶ ἡ πορεία ἡμῶν κατὰ τὴν 29ην ἤρχισε δι' ἀνηφόρου, μετὰ μίαν δὲ ὥραν ἐδλέπομεν κάτωθεν ἡμῶν εἰς μέγεθος ὀρνιθεῖον ὅσο τὸ νυκτερινὸν ἡμῶν κατάλυμα. Πυκνὴ ὁμίχλη βαρέως ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐπικαθημένη περιέβαλεν ἡμᾶς, ἐνῷ οἱ ἡμίονοι διὰ σταθεροῦ βήματος ἀνεζήτουν τὴν ὁδόν. Ἐνῷτε ὁ ἀνεμὸς διέσχισε τὸν λευκὸν αὐτοῦ πέπλον καὶ ἐπεδείκνυε τοὺς χιονώδεις κρημνοὺς τῶν Λευκῶν Ὀρέων. Τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην κατωρθώσαμεν νὰ ἴδωμεν καὶ τινὰς ἀρχαιοτάτας, αἵτινες συνίσταντο μόνον εἰς τινὰ πῆλινα ἀγγεῖα καὶ τινὰ χρυσὰ κοσμήματα. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐφθάσαμεν παρὰ τὴν ἀκτὴν. Ἐνταῦθα ἐληγεν ἡ βατὴ ὁδὸς καὶ μετὰ φρίκης παρετηρήσαμεν ὅτι ἔμπροσθεν ἡμῶν ἦτο κρημνώδης βράχος ὅψους 1200 ποδῶν, δν ἔδει νὰ ὑπερβῶμεν. Βραχὺδὴ ὁδόν, βατὴν ὑπ' αἰγάγων, πορευόμενοι ἐφθάσαμεν εἰς τὸν πύργον Τρουπητῇ καὶ εἰτα πεζῇ κάτω εἰς τὴν ἀμμώδη παραλίαν. Ἡ πορεία αὕτη ἐπανελήφθη τετράκις μέχρι τῆς δούσεως τοῦ ἡλίου. Τετράκις ἀνῆλθομεν καὶ κατήλθομεν βραχῶδεις ἀτραποὺς καὶ ἐλάχιστον εἶχομεν προχωρήσει. Παρὰ τὴν ὥς ἀληθῶς σισύφειον ταύτην

1) Πρὸς Σοφ. κτθ. ἐπὶ Κολ. 693 ἐξ. ἔστιν δ' οἶον ἐπὶ γὰς Ἀσίας οὐκ ἐπακούσιν [οὐδ' ἐν τῇ μεγάλῃ Δωρίδι νῆστον Πιλόπος πῶποτε βλέπων τὸν [πύργον] ἀγγέρον αὐτόποιον, [ἐγγίον φόβημα δαίμων, [ὁ τῶν θάλασσαν μέγιστον χῶρον] ἡλαυνῶν πειδοτρόφον φύλλον ἐλαίας.

ἐργασίαν, ἐθαυμάσαμεν τὴν πρωτότυπον μεγαλοπρέπειαν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀκτῶν. Ἡ ὁρροειρὰ πίπτει ἐνταυθα ἀποτόμως, ἐξ ὕψους 12-1500 ποδῶν, εἰς τὴν ἀπειρον θάλασσαν, ἐνῶ τοὺνκνίον αἱ βόρειαι ἀκταὶ ἡρέμα ἀνυψοῦνται. Καὶ ὅποια ἡ διαφορὰ τῆς θαλάσσης χθὲς καὶ σήμερον. Χθὲς ἰσάμην ἐπὶ πολὺ παρὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ παραλίαν. Κύματα ἐπὶ κύμασι ἔδλεπον νὰ κρατῶσι κατὰ τῆς ἀκτῆς ἢ νὰ διέρχωνται ἀφρίζοντα ὑπεράνω ὑφάλων, ἢ ἀνορθούμενα καὶ κατὰ διαφόρους ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου λάμποντα νὰ κατακαλύπτωσι μεθ' ὁρμῆς τὴν ἀμμόδην παραλίαν μυκώμενα, συρίττοντα, κτυπῶντα. Σήμερον ἐν τῇ ὥς ἀληθῶς τούτῳ ἐμηρικῇ τοπίῳ, ἐν τῇ ἐμηρικῇ ταύτῃ εἰκόνι, ὅπως ὁ Αἰσχύλος θὰ εἶχεν ἐν νῷ διὰ τὸν Προμηθεά, εἶναι ἡ θάλασσα κεχρυσωμένη ὑπὸ τοῦ ἡλίου, λεῖα ὡς περ κάτοπτρον. Ἐν ἀδιαλείπτῳ γέλωτι θωπεύει τοὺς βράχους καὶ τὴν ἄμμον, πλησιάζει παίζουσα πρὸς τὰ κοχλάδια ἃ εὐκόλως ἀνερχομένη καὶ κατερχομένη περιλούει, φαίνεται ἡρεμὴ καὶ πρᾶξις. "Οτε ἀνηρχόμεθα τὴν πέμπτην ὄρεινὴν πορείαν—καὶ ἴτο ἀκόμη ὁ μνημονευθεὶς πύργος ἐκεῖ πλησιεστατα—ἔδυσεν ὁ κομιστὴς τῆς ἡμέρας ἡλῖος εἰς δυσμάς, καὶ μεθ' ὀλίγον ἡ νύξ ἐξήπλωσε τὰς πτέρυγας αὐτῆς. Προεχωροῦμεν διὰ τῆς ἀγρίας ταύτης ὁδοῦ, ἄλλοτε μὲν καθήμενοι ἐπὶ τῶν ζῳῶν, ἄλλοτε δὲ πεζῇ πάντοτε πρὸς ὕψηλότερα. Πεθκαὶ καὶ κέδροι ἐξέτεινον τοὺς κλάδους αὐτῶν πρὸς τὴν ὁδὸν καὶ ἤγον τὸν ἀναβάτην εἰς κίθνονον νὰ ἐκδάρῃ. Τέλος ἐπῆλθε τελεία νύξ, ὁ δρόμος ἐξαφανίζεται τότε ἡ πρωτοπορεία ἡμῶν ἴσταται.

«Σταθῆτε!»

«Τί συμβαίνει!»

«Ἐχάσαμεν τὸν δρόμον!».

(Ἐπεται τὸ τέλος)

ΙΩΑΝ. ΚΑΛΤΣΟΥΝΑΚΙΣ

Αἱ Σφαγαὶ τῆς 12 Μαΐου 1896

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου]

Ὁ ἀτυχὴς καθάσας χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ψυχραιμίαν του αὐρεὶ τὸ περιστροφὴν καὶ πυροβολεῖ αὐτοστιγμὴ καθ' ἑνὸς Βεγγαζίου καὶ τὸν ἀφίνει ἄπνον· πυροβολεῖ ἕτερον Μουσουλμάνον, διοικητικὸν Σύμβουλον, καὶ τὸν ρίπτει νεκρὸν καὶ τέλος πυροβολεῖ κατὰ τοῦ Τουρκαλθάνου Φέζου, ἐνὸς τῶν φανατικωτέρων Μουσουλμάνων, καὶ τὸν τραυματίζει δυστυχῶς ἐλαφρῶς εἰς τὸ μέτωπον, ἐνῶ συγχρόνως ἀπειρίξ πυροβολισμῶν ἐρρίπτετο κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν τετυφλωμένων ἐκ τῆς λύσεως Τούρκων. Καὶ οὕτω ἐπηκολούθησεν ἀληθῶς μονομαχία μεταξὺ τοῦ ἀτυχοῦς τούτου ἥρωος καὶ τῆς μυρμηκίας τῶν Μουσουλμάνων. Λαμβάνει εἴτα μέρος περιπολία τουρκικοῦ στρατοῦ, προστρέξασα εἰς τὸν τόπον τῆς σκηνῆς ταύτης, καὶ πυροβολήσασα ὁμαδὸν κατ' αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐπῆλθε ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸ χάνι τοῦ Μπάμια καὶ προσφύλαξῃ τὰ νῶτα, τὸν ἀφίνει ἄπνον. Ὁ Μουσουλμανικὸς ὄχλος, μακρόντιμος πλέον ἐκ τοῦ ἐξαφθέντος ἀγρίου φανατισμοῦ του καὶ λυσσῶν ἐκ τῆς δόψεως χριστιανικοῦ αἵματος ὁρμᾷ ἀκράτητος κατὰ τοῦ ψυχροῦ πτώματος, ὑπερ ἄλλος πλήττει μὲ λίθους, ἄλλος μὲ δζῶδεις ράβδους καὶ ἄλλος ξεσχίζει

καὶ διατρύφῃ μὲ μαχαίρας. Τὸ πτώμα τοῦ ἀτυχοῦς νέου κατέστη μία ἄμορφος ὀλοπόρφυρος μάζα, παρουσιάζον φρικωδέστατον θέαμα ἀσυλλήπτου ἀγριότητος. Ἡ λύσσα τοῦ Μουσουλμανικοῦ ὄχλου δὲν ἐσταμάτησε μέχρις αὐτῆς τῆς ἀνηκούστου θηριωδίας. Τοῦ ἀποκόπτεται ὡς ἀρνίου τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν μεταφέρει ἐπιδεικτικῶς εἰς τὸ Κοῦμ-Καπί, συνοικίαν ἀποτελουμένην σχεδὸν ἐξ ἐλοκλήρου ἐκ Βεγγαζίων. Ἐκεῖ συνεχίζεται ἡ ἀγρία σκηνή, ἡ καθημαγμένη κεφαλὴ τοῦ δυστυχοῦς Κοτζαμπασάκη χρησιμοποιοῦται ὡς σκοπὸς βολῆς!!!, οἱ χριστιανοὶ συνοδοὶ τοῦ ὁποῦ σημειωτέον κατεκρεουργήθησαν μέχρις ἐνὸς ἀφοῦ πρῶτον ὑπεδλήθησαν εἰς σκληρὰ μαρτύρια.

Εἰς τὸ ἐν Καλὲ-Καπί ἀμαξοστάσιον διεδραματίσθη ἄλλη αἱματηροτάτη σκηνή· οἱ Τούρκοι ἀμαξηλάται ἀπέσφαξαν ἑσους ἡδυνήθησαν ἐκ τῶν συναδέλφων τῶν Χριστιανῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ ἀμαξοστασίου. Εἰς ὀνόματι Κοσμάς, τραυματισθεὶς σοβαρῶς κατὰ τὴν κεφαλὴν, κατεδιώκετο κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων ὅπως ἀποσφαγῇ, κρατῶν μὲ τὰς δύο τοῦ χεῖρας τὴν κλονιζομένην κεφαλὴν τοῦ ἐξ ἧς ἀνέβλυζε κρουνηδὸν τὸ αἷμα, καὶ ὁρμᾷ εἰς τὸ ἀμαξοστάσιον ἐλπίζων νὰ σωθῇ ἐκεῖ. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι τὸν βλέπουν καὶ ὁρμήσαντες μετὰ τυφλῆς λύσεως κατ' αὐτοῦ τὸν σφάζουν. Ἐμυκάτο ὡς σφάζομενος ταῦρος καὶ ἀπέλπιδες οἱ μυκηθμοὶ τοῦ ἡκούοντο περιλύπως ἐντὸς τῆς πέλειως, ἀλλὰ τίς ὁ σώσων;

Πλησίον τοῦ Μηχανουργεῖου Μελαμπιανᾶκη ἐφόνευσαν ἑτέρους τέσσαρας ἢ πέντε χριστιανούς τῶν ὁποίων τὰ πτώματα ἔρριψαν περιφρονητικῶς εἰς τὸν ἐγγὺς χάνδακα τοῦ φρουρίου βορὰν τῶν κυνῶν, ἀφ' οὗ πρῶτον διεμέλισαν καννιβαλικώτατα.—Ἐτερος χριστιανὸς εὗρέθη εἰς τὴν Ἀποκορωνιώτικην Πόρταν τοῦ φρουρίου ἀπεσφαγμένος καὶ πλέον πρηγῆς εἰς τὸ αἷμά του.

Παρὰ τὸν Κάτωλαν, μικρὰν πλατείαν τῶν Χανίων, εἰς τὴν ὁδὸν Σχοινοπλοκάδικα τέσσαρες ἢ πέντε στρατιῶται συνοδευόμενοι ὑπὸ ἐντοπίων Μουσουλμάνων εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παντοπώλου Κ. Κουράκη, ὃν ἐσφαξαν μετὰ τῆς συζύγου του διασωθέντων τῶν δύο υἱῶν του καὶ τῆς θυγατρὸς του, τετραυματισμένων εὐτυχῶς ἀκινδύνως. Τὸ αἷμα τῶν ἀτυχῶν θυμάτων πλημμυρήσαν τὸ δάπεδον τοῦ ὀψαλείου εἰς ὃ ἐξετυλίχθη ἡ αἱματηρὰ αὕτη σκηνὴ ἐξεχύθη διὰ τῆς κλίμακος εἰς τὴν ὁδὸν ἀχνίζον.

Οἱ κατοικοῦντες τὴν ὁδὸν Στιδανᾶδικα ἀντέστησαν μετ' ἀνεκδιηγῆτου ἡρωϊσμοῦ εἰς τὰς προσπάθειας τῶν Τούρκων νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς χριστιανικὰς συνοικίας καὶ ἐπιδοθῶσιν εἰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Ἐκ τῶν παραθύρων ἐφύλαττον ἅπασαν τὴν ὁδὸν ταύτην ὡς καὶ τὴν ὁδὸν Γοδατζίδικα. Κανεὶς δὲν ἐπαθεν εἰς τὰς ὁδοὺς αὐτάς, ἐκτὸς τοῦ Ἀντ. Παπαδάκη, φονευθέντος ὑπὸ στρατιώτου, ὅστις ἐπυροδόλησε κατ' αὐτοῦ ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις τοῦ φρουρίου, καθ' ἣν στιγμὴν ἔκλειε τὸ παράθυρον τῆς οἰκίας του.—Εἰς τὴν ὁδὸν Ἐμπορικὰ εἰσῆλθασαν τὴν Κυριακὴν καὶ διήρπασαν τὸ Βιβλιοπωλεῖον τοῦ κ. Ἀριστείδου Κριάρη. Εὐτυχῶς τὸ κακὸν περιωρίσθη εἰς τὴν ὁδὸν αὐτὴν διὰ τῆς ἀπαραμίλλου τόλμης τῶν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ἐπυροδόλουν πάντα Μουσουλμάνον, τὸν ὅποιον θὰ ἔδλεπον νὰ προδῶν.

Τὴν Δευτέραν, 13 Μαΐου, ἡ σφαγὴ ἐπανελήφθη. Ἐντὸς

τῆς πόλεως τὸ ἔργον τῶν σφαγέων Μουσουλμάνων ἦτο σχετικῶς περιορισμένον, διότι οἱ Χριστιανοὶ ἡμύοντο ἐκ τῶν οἰκίων των ἀποφασιστικῶς. Ὅταν ἐξῆλθον περὶ τὴν μεσημβρίαν τινὲς τῶν χριστιανῶν, ὅπως κηδεύουσι τὸν αὐτοῦ νέον Ἀντ. Παπαδάκη, καίτοι συνωδεύοντα ὑπὸ χωροφυλάκων καὶ τινῶν στρατιωτῶν, ἐπυροβολήθησαν πλησίον τοῦ νεκροταφείου «Ἅγιος Λουκάς» ὑπὸ ἄλλων στρατιωτῶν καὶ ἐφονεύθησαν δύο ἢ τρεῖς. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς τὴν περικαλλῆ πεδιάδα τῶν Χανίων συνέδρουν σκηναὶ αἱματηρόταται καὶ διηρπάγησαν ἐξ ὁλοκλήρου τὰ πλούσια χριστιανικὰ χωρία ἀνευ ἐξαιρέσεως. — Εἰς τὴν τοποθεσίαν Βλητέ, ἐγγύτατα τῆς Σούδας, εἰς τι μετόχιον ἐφονεύθησαν πέντε ἄτομα, ἀφ' οὗ πρῶτον ὑπεβλήθησαν εἰς φρικτὴν μαρτύριαν, κατώρθωσαν δὲ νὰ διασωθῶσαν δύο, εἰς νεανίας μετὰ τῆς ἀδελφῆς του. — Εἰς τὸ χωρίον Τσικαλαρὶ ἀπέσφαξαν τέσσαρες καὶ ἐτραυμάτισαν μερικοὺς. — Εἰς τὸ χωρίον Νεροκούρου, ἀπέχον μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῶν Χανίων, ἐσφάγησαν ὡς ἑνὶ δεκατέσσαρες καὶ ἐτραυματίσθησαν τρεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅσοι ἐστεροῦντο ὅπλων ὅπως ἀμυνθῶσιν. Εἰς τῆς Μουρνιές, εἰς τὴν Σούδαν καὶ ἄλλα χωρία, ἔσους εὗρον διεπέρασαν ἐν στέματι μαχαίρας. Ἐκ τῶν χριστιανῶν δὲ ὅσοι ἦσαν μετοχάρηδες εἰς τουρκικὰ μετόχια οὐδεὶς διεσώθη. Εἰς τὰς ὁδοὺς ἔσται εὐρέθησαν οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸν θάνατον. — Τὸ χωρίον Γαλατᾶς, ἐν ἑκ τῶν πλουσιωτέρων καὶ πολυανθρωποτέρων χριστιανικῶν χωρίων, διηρπάγη καὶ ἐλεηλατήθη. Μερικὰ οἰκογένειαι μὴ προφθάσασαι νὰ φύγωσιν ἀπεσφάγησαν. — Οἱ χωρικοὶ τῶν Περιβολίων προέλαβον καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τι ὀθωμανικὸν μετόχιον, λίαν ὀχυρόν, εἰς τὸ ὅποιον ἐπὶ 12 περίπου ἡμέρας ἔμενον πολιορκημένοι ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἡ πολιορκία ἐλύθη μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἀδδουλλάχ Πασσᾶ, συνεπιείχε τῶν ἐντόνων παραστάσεων τῶν κ. κ. Προξένων.

(Ἰππασία συνέχεια)

ΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Οἱ διάφοροι τρόποι ἀσκήσεων.

Γυμναστική. — Ἡ γυμναστικὴ περιλαμβάνει σύνολον ἀσκήσεων μεθοδικῶς κατατεταγμένων καὶ αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ ἀντικείμενον διδασκαλίας βελτιωτῆς καὶ ἀναλόγου πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἀτόμων. Ὁ ἀρχεσθώμεν ὅπως ἐξετάσωμεν ταύτην ὑπὸ ὑγιεινὴν ἑποψίαν.

Ἡ γυμναστικὴ, λέγει ὁ Leblond, εἶνε ἡ τακτικὴ καὶ κανονικὴ τοῦ σώματος καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ καλλιέργεια· εἶνε ὡσαύτως ἡ ἀνάπτυξις τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἥτις διακρίνεται ἡμῶς ὅλων τῶν ζώων, δηλαδὴ τῆς ἐκουσίας ἐνεργείας. Ἐξοικεῖσι τὸ σῶμα εἰς περικοπὴν ἰσχυρῶν ἐνεργειῶν διὰ τῆς καταναλώσεως ὡς οἷον τῆς ἡττονος δυνάμεως· ἐξοικεῖσι τὴν θέλησιν εἰς τὸ νὰ ἀρχῇ ἀκαριαίως τῶν ὀλικῶν ἡμῶν πράξεων, καὶ νὰ ἐπίσχη ἢ νὰ ἀναπαράγῃ αὐτάς, τοιαῦτά εἰσι τὰ πρῶτα ὠφελήματα ἃτινα παρέχει ἡμῖν ἡ γυμναστική.

Συνελόντι εἰπεῖν, ἡ καθαρὴ εἰπεῖν γυμναστικὴ εἶνε εἰς τῶν κλάδων τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀγωγῆς. Ἀρμόζει ἐπομένως ἰδίᾳ εἰς τὰ νέα ἄτομα, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀπωθῆται καὶ ὑπὸ τῶν εἰς σχετικῶς μεγάλην ἡλικίαν εὐρισκομένων, τῶν ἀποκτησάντων ἀπὸ τῆς νεότητός των τὴν συνήθειαν τοῦ γυμναζεσθαι.

Κατὰ τὸν Michel Lévy δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν πλέον δὲν ἀρμόζουσιν αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις.

Παρὰ τοῖς Ἕλλησι, νέοι καὶ γέροντες μετέβαινον εἰς τὰ γυμναστήρια. Ὁ Πομπήιος κατὰ τὸν Σκλλούστιον μετέβαινον εἰσέτι εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἀρεῶς εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα καὶ ὁ αὐτὸς αὐτῶν καὶ δὲν ὑστέρει ποσῶς ἐν ταῖς ἀσκήσεσι καὶ τοῦ ρωμαλεωτέρου στρατιώτου τῆς στρατιᾶς του.

Οἱ ἀσθενέστεροι τῶν ὀργανισμῶν δύνανται νὰ προσκτήσωνται διὰ τῆς γυμναστικῆς ἀξιοσημειωτὸν ρώμην καὶ ἰσχύιν. Οἱ Δημοσθένης, Ἀλκιβιάδης, Σωκράτης, Καῖσαρ, Μάρκος Ἀυρήλιος εἶχον γεννηθῇ ἀδύνατοι καὶ καχεκτικοί· ἡ γυμναστικὴ δὲ παρέσχεν αὐτοῖς τὴν ἰσχύιν, ἥς ἐστεροῦντο καὶ ἐπροίκισεν αὐτοὺς ἀφ' ἑτέρου διὰ μεγάλῃς δυνάμεως ἀντοχῆς εἰς τοὺς κόπους.

Ἡ ἐνέργεια αὐτῆς δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν τόνωσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν κατὰ ἁρμονικὰς ἀναλογίας ἀνάπτυξιν αὐτοῦ· ἀσχεῖται προσέτι δραστηρίως καὶ ἐπὶ τῶν ἡθικῶν δυνάμεων· πειθαρχοῦσα τὰς κινήσεις, πειθαρχεῖ τὴν θέλησιν ἀπεμβλύνουσα τὴν φυσικὴν εὐαισθησίαν, τονοῖ τὴν ἡθικὴν τοιαύτην.

Συνιστῶμεν ὅθεν θερμῶς τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ διατεθειμένα εἰς νευρικὰς διαταραχὰς ἄτομα.

Ἱππασία. — Ἡ διὰ ταύτης ἀσκήσις εἶνε συγχρόνως ἐνεργητικὴ καὶ παθητικὴ. Ὁ ἵππος εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ καταβάλλῃ πολυαριθμούς προσπαθείας ὅπως διατηρῇ τὴν ἰσορροπίαν του, ἐνῶ συγχρόνως ὑφίσταται τὰς κινήσεις, ὥς τῷ μετὰ δίδει ὁ ἵππος.

Ἡ ἡρεμὸς καὶ μεμετρημένη τοῦ ἵππου βᾶδις ἀρμόζει εἰς τοὺς γέροντας καὶ τοὺς φιλασθένους· τὸ τρέχασμα δὲ καὶ ὁ καλψασμὸς δεόν νὰ ἐπιφυλάσσεται διὰ τὰ νέα καὶ ρωμαλέα ἄτομα· διὰ τῶν ἐλαφρῶν κλονισμῶν ἢ τῶν ἰσχυρῶν διασεισεων, ὥς προσδίδουσιν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα, ἡ βᾶδις αὕτη δύνανται κατ' ἐξοχὴν νὰ τονώσῃ τὸ πλεῖστον τῶν ὀργάνων.

Πλεῖστοι ἱατροὶ μεγίστην τρέφουσιν ἐκτίμησιν καὶ ὑπόληψιν πρὸς τὴν ἱππασίαν. Ὁ Sydenham ἀνεγνώριζεν αὐτῇ πλεῖστα πλεονεκτήματα ἐν ταῖς νευρώσεσι, τῇ χλωρώσει καὶ ταῖς καχεκτικαῖς νόσοις.

Περὶ τῆς ἱππασίας δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ περὶ ὅλων τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων. Ὅσον ἡ μετρία χρήσις δύναται νὰ ἢ σωτήριος, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ κατάχρησις δύναται ν' ἀποβῇ ἐπικίνδυνος. Τὰ κυριώτερα δυσάρεστα φαινόμενα, τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὴν ἄμετρον χρῆσιν τῆς ἱππασίας, εἶνε οἱ πόνοι οἵτινες προκαλοῦνται ὑπὸ τῆς συμπίεσεως τῶν ἰσχυαδικῶν νεύρων καὶ ἡ αἱμορροϊδικὴ συμφορὰς τῆς κατωτέρας μίρας τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος.

Ἐκ τούτου ἐπεται ὅτι ἡ ἱππασία ρητῶς ἀντιδείκνυται εἰς τὰ ἐξ αἱμορροϊδῶν πάσχοντα ἄτομα.

Κολύμβημα. — Ὡς ἡ γυμναστικὴ καὶ τὸ κολύμβημα εἶνε ἱκανὸν νὰ ἀναπτύξῃ τὸ μυϊκὸν σύστημα, καὶ κατὰ συνέπειαν

„ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΑΣΤΗΡ“

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἑτησίᾳ συνόρουι) Ἑσωτερικοῦ δο. 5
προπληρωτέα) Ἐξωτερικοῦ » 7

κείμενηται ἀνταγωνιστικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῆς εἰς νευρικὰς διαταραχὰς προδιχθέσεως.

Τοῦτο ἀσκεῖ εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μεγάλων λειτουργιῶν τῆς οἰκονομίας, τῆς πέψεως καὶ τῆς θρέψεως, τῆς ἀναπνοῆς, κυκλοφορίας καὶ τῆς ἐννευρώσεως. Ἀποτελεῖ ἀσκήσιν κατ' ἐξοχὴν ὑγιεινὴν καὶ τῶν μάλλον ἱκανῶν πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας καὶ τόνωσιν τοῦ ὁργανισμοῦ ἀρμόζει δὲ εἰς ἅπαντα τὰ λεπτοφυῆ, λιμφοτικά καὶ νευρικά ἄτομα, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως πάντοτε ἵνα μὴ περιπίπτωσι ταῦτα εἰς κατὰχρησιν.

Πλὴν τούτου δὲ ἀσκεῖ ἐξαιρέτων ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ τῶν νέων ἀτόμων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καὶ συντελεῖ εἰς τὴν παρ' αὐτοῖς ἀνάπτυξιν τοῦ θάρρους, τῆς συνέσεως, ἐπιδεξιότητος καὶ ψυχραιμίας.

(Ἐκτετατὴ συνέχεια)

ΔΗΜ. ΒΟΥΓΑΡΙΑΝΗΣ

ἐκτρώ:

ΤΑ ΤΟΠΙΑ ΤΟΥ ΣΤΥΛΟΥ

Μοῦσα, ἐκεῖ ποῦ τοὺς ἀγροὺς διέτρεχα παιδίον,
ἔνα *στὰ στήθῃ μου χαρὰς ὠκεανὸν ἐγκλείων,
ἔλθ' ἐπὶ τὴν φύσιν πρὸς σιγὴν νὰ τραγυρῇς πάλι,
ποῦ ξετυλίσσεται φαιδρὰ μὲ ἄλλα τῆς τὰ κάλλη.

Κύττα λιβάδια πράσινα καὶ κάμπους μὲ λουλούδια,
κοπάδια, ποῦ βελάζοντε, ἀνράκια ποῦ πηδοῦνε,
κι' ἄκου βοσκούς, ποῦ παίζουνε αὐλοὺς καὶ τραγουδοῦνε,
εὐφρόδυνα τραγούδια.

Κύττα πλατάνια θαλερὰ κι' ἄκου *στὸ φύλλωμά των,
πῶς ψιθυρίζοντε πνοαὶ ζεφύρου μυρωμένα,
κύττα κρυστάλλινα νερά, κι' ἰδὲ *τὰ ρεῦματά των,
νεράιδες ὅπου πλένουνε ἀφροπεριχυμένα.

* Ἀκουε πῶς μυνύρονται ἐδῶ ἢ ποταμίδες,
καὶ πόσον ἰάλλα τὰ ποντὰ μαγευτικὰ λαλοῦνε,
κι' εἰς τὰ νερά τὰ διανυγὴ τοῦ ἥλιου ἢ ἀκτίδες,
κύτταξε πῶς ἀστράπτουνε καὶ πῶς λαμποκοποῦνε.

* Ὡ! τί μαγεῖαν χύνει!

* Ὅποταν ἰύκτα σιγὴν φιλομειδῆς πετᾷται
ὅπισ' ἀπὸ τὸ φύλλωμα τῶν δένδρων ἢ σελήνη,
κι' εἰς τοῦ Καράβου τὰ νερά χροσῇ ἀντανάκλῃται.

* Ὅπου τὸ βλέμμα του κἀνεις κι' ὅπου τὸ βῆμα φέρει,
παντοῦ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ θὰ δῇ, θὰ συναντήσῃ,
ἄμωρ ἐδῶ τὸ ἅγιον τοῦ Πλαστοεργοῦ μας χέρι,
τοῦ παραδείσου ἀφειδῶς τὰ κάλλ' ἔχει σκορπίσει.

14. Δουνάκης

ΑΠΟ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ ΕΙΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Καὶ τόσας ἄλλας μεγαλοπρεπεῖς ἐν τῇ τραγικότητι αὐτῶν εἰκόνας, σχετικὰς πρὸς τὴν ἐν Σαλαμῖνι καταστροφὴν τῶν Περσῶν, ἐμπεριέχει ἡ ὁμώνυμος τραγῳδία αὕτη τοῦ δαιμονίου Αἰσχύλου! Ἐν τοῖς τῶν Σούσων ἀνακτόροις ἀναμένεται ὁ ἡττηθεὶς Ξέρξης, ἡ δὲ σκιά τοῦ Δαρείου, προσκληθεῖσα διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ λαοῦ, ἀναβαίνει ἐκ τοῦ Ἄδου. Καὶ διατάζει μὲν ὁ χορὸς τῶν γερόντων νὰ ἀνακοινώσῃ τῇ Δαρείῳ ἔλθῃ τὴν συμφορὰν, ἣν ἀνακοινοῖ αὐτῷ ἡ Ἄττοσσα, ἡ ποτε σύζυγος τοῦ Δαρείου καὶ μήτηρ τοῦ Ξέρξου, ἡ ἐπιθυμήσασά ποτε «Λακαίνας ἐαυτῇ γενέσθαι θεραπεῖνας καὶ Ἀργείας καὶ Κορινθίας», ἀναμένων δὲ συμβουλὰς διὰ τὸ μέλλον παρὰ τοῦ Δαρείου, ὁ χορὸς ἐρωτᾷ.

«Τί οὖν, ἀναξ Δαρεῖε, ποῖ καταστρέφεις λόγων τελευτήν; πῶς ἂν ἐκ τούτων ἔτι πράσσοιμεν ὡς ἄριστα Περσικὸς λαὸς;».

Ὁ δὲ Δαρεῖος ἀπαντᾷ:

«Ἢ μὴ στρατεύσεσθ' ἐς τὸν Ἑλλήνων τόπον, μὴδ' εἰ στρατεύμικ πλείον ἢ τὸ Μηδικόν, αὕτη γὰρ ἡ γῆ ζυμμάχος αὐτοῖς πέλει».

Καὶ ἀληθῶς δὲν ἐστρατεύοντε πλέον οἱ Πέρσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Μέγας δὲ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ἐκτελεστής τῶν βουλῶν τοῦ Ὑψίστου, καταλύσας τὸ Περσικὸν κράτος.

«Ἵβρις γάρ, ἐξενθούσ', ἐκάρπωσε στάχυν ἄτης, ὅθεν πάγκλαυστον ἐξαμᾶ θέρος».

Ἐπὶ δὲ τὴν ἐν Πλαταιαῖς καταστροφὴν τοῦ Μαρδονίου προειπῶν, ἐπιστρέφει ὁ Δαρεῖος εἰς τὸν Ἄδην, ἀναφαίνεται δὲ ὁ Ξέρξης, οἰκτεῖρων ἑαυτόν. Προτρέπων δὲ τὸν χορὸν τῶν γερόντων εἰς οἰμωγὰς, ἀνταξίας τῆς συμφορᾶς, εἰσέρχεται εἰς τὰ ἐνδότερα τῶν ἀνακτόρων, μνήμων τῆς Σαλαμίνος.

Ἢ, Ἢ τρισκαλάμοισιν,
Ἢ, Ἢ βάρβισιν ὀλόμενοις.

Ὁ δὲ χορὸς τῶν γερόντων ἐκφωνεῖ:

«Πέμψω τοὶ σὲ δυσθρόοις γόοις».

Μαγίστη μὲν ἡ τέχνη τοῦ Αἰσχύλου ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμίνος καὶ τῆς καθόλου καταστροφῆς τῶν Περσῶν, ἐφ' ἧς ἐμελλε νὰ βασιθεῇ ἡ ἀναμορφωτικὴ ἐργασία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ μετ' οὐ πολὺ ἐνστερνισθέντος τὸν Χριστιανισμὸν καὶ διδάσκοντος αὐτὸν πάσῃ τῇ κτίσει. Ἀλλ' ὁ ἱστορικὸς δὲν ὑστερεῖ τοῦ τραγικοῦ κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ἀθανάτου ναυμαχίας. Λεπτομερῶς καὶ μετ' ἀπαρμιλλοῦ τέχνης διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, πῶς ἐπὶ πολὺ διεξάγεται ἡ διαμάχη τῶν γνωμῶν ἐν ἑκατέρῳ τῶν στρατοπέδων ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς ναυμαχίας, πῶς ἐν κρίσιμωτάτῃ σιγῇ, ὅτε τὰ πάντα ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ἴσαντο, ἀποφασίζεται παρ' ἐτέροις ἡ ναυμαχία ἢ μάλλον ἐξαναγκάζεται ὑπὸ τοῦ δαιμονίου πνεύματος τοῦ Θεμιστοκλέους, διὰ τοὺς μὲν πρὸς σωτηρίαν καὶ αἰδίων δόξαν, διὰ τοὺς δὲ πρὸς ὀλεθρον, πῶς Ἀμεινίας ὁ Παλληγεὺς πρῶτος ὁρμᾷ κατὰ τῶν πολεμίων, πῶς ὑπὲρ τῶν Περσῶν ἀνδραγαθοῦσιν

Η ΑΡΑΧΝΗ

οί Σάμιοι Θεομήτωρ καὶ Φύλακος, τί στρατήγημα μεταχειρίζεται ἡ Ἀρτεμισία, Κρήσσα μητρόθεν, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ὀλέθρου αὐτῆς, ὥστε τὸν Ξέρξην εἰπεῖν· «οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες,» πῶς «τὸν βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θαλάσῃ διαφθεῖρονται, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι», πῶς Ἀττικὴ ναὺς καταδύεται ὑπὸ Σαμοθρακίας, αὕτη δὲ ὑπὸ Αἰγιντίας, πῶς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀνδραγαθοῦσι Πολύκριτος ὁ Αἰγινήτης καὶ Εὐμένης τε καὶ Ἀμεινίας οἱ Ἀθηναῖοι, πῶς ὁ Ξέρξης, καθήμενος εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ Αἰγάλω, διὰ τῶν γραμματέων αὐτοῦ ἀναγράφει τὰς λεπτομερείας τῆς ναυμαχίας, μέχρις οὐ ἐπέρχεται ἡ πανωλεθρία, πῶς τῶν ναυαγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ὁ Ξέρξης φέρει ἐπὶ τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς, τὴν κλυομένην Κωλιάδα, ὥστε ἐκπληρωθῆναι τὸν χρησμόν.

«Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρέτμοισι φρύξουσιν».

«Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν», λέγει ὁ Ἡρόδοτος, «ἐν τῇ Σικελίᾳ Γέλων καὶ Θήρων νικῶσιν Ἀμίλκην τὸν Καρχηδόνιον».

«Ζεὺς τοὶ κολαστὴς τῶν ὑπερκόπων ἄγαν φρονιμάτων ἔπεστιν, εὐθύνος βαρὺς».

Καλὴ ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἔχει ἐκ τοῦ ὅρου τῶν Ἀμπελακίων ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν πρὸς δυσμὰς εἰς τὸν Βασιλικὸν Ναύσταθμον, τὸν πρὸ δεκαεπταετίας ἐκ Πόρου εἰς Σαλαμίνα μετατεθέντα. Καὶ οὕτως ἡ Σαλαμίς οὐ μόνον στέφεται διὰ τῆς κορωνίδος τῆς ναυτικῆς δόξης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐγκλείει καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ στόλου στηριζομένας χρυσὰς ἐλπίδας τῆς συγχρόνου. «Μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος» καὶ «τὸ ναυτικὸν οὐκ ἐνδέχεται, ὅταν τύχη, ἐκ παρέργου μελετᾶσθαι». Ταῦτα τὰ δύο σπουδαῖα ρητὰ τοῦ Περικλέους διασωθέντα μέχρις ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου, πληρέστατα ἀληθεύουσιν οὐ μόνον διὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ διὰ πᾶσιν ἐποχὴν, μάρτυς δὲ τούτου ἡ ἐπιμέλεια, μετ' ἧς οἱ λαοί, οἱ μετέχοντες θαλάσσης, κήδονται τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ ναυτικοῦ αὐτῶν.

Ὁ συριγμὸς μικροῦ ἀτμοπλοίου, διατηροῦντος τακτικὴν μεταξὺ Σαλαμίως καὶ Πειραιῶς συγκοινωνίαν, ἀνεκάλεσέ με ἐκ τῶν συλλογισμῶν τούτων, ἐπιβιβασθεὶς δὲ αὐτοῦ, ταχέως ἐφθασα εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεμιστοκλέους. Τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς 26 Αὐγούστου ἐπεβιβάσθην ἐν Πειραιεὶ τοῦ ἀτμοπλοίου τοῦ Αὐστρο-Οὐγγρικοῦ Λεῦθ «Γαλάτεια» πρὸς τὸν εἰς Κύπρον πλοῦν. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης πρωΐας διήλθομεν τῶν τόσον γνωστῶν μοι καὶ προσφιλῶν Κυκλάδων καὶ Νοτίων Σποράδων, παρελαυνουσῶν ἐνώπιον ἡμῶν ὡς ἐν πνοῇ, ἐφάνησαν δὲ ἐγγύτερον ἢ μακρότερον ἐκατέρωθεν τῆς γραμμῆς, ἣν ἐχάραξε τὸ ἀτμόπλοιο, ἡ Σύρος, ἡ Μύκονος, Πάρος, Νάξος, Ἀμοργός, Πάτμος, Λέρος, Κάλυμνος, Ἀστυπάλαια καὶ Κῶς καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς παγσελήνου ἡ Νίσυρος, Τήλος, Σύμη καὶ Ρόδος. Πόσας ἀναμνήσεις προκαλεῖ ἡ θέα τῶν νήσων τούτων! Πόσους φίλους ἐν ταῖς νήσοις ταύταις ἐχαιρέτησα διὰ τοῦ ἀνευ σύρματος τηλεγράφου, ὅστις εἶναι ἡ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ!

Τὴν ἐπιούσαν εἶδομεν μόνον πρὸς βορρᾶν γῆν, τὴν Λυκίαν, εἴτα δὲ ἐπὶ 18 ὥρας μόνον θάλασσαν, ἐλαφρῶς ρυτιδουμένην ὑπὸ ὁροσεροῦ ζεφύρου, καὶ οὐρανὸν ἀντανακλώμενον ἐν τῇ διαυγῇ θαλάσῃ.

(Ἐπεται συνέχεια)

Κ. ΦΑΕΤΕΑ

Σιμώσετε, παιδιὰ μου, σιμώσετε ν' ἀκούσετε μιὰ φρικτὴ ἱστορίαν ἀποῦ γινήκενε ὅντε νῆμουνα ὀχτῶ χρονῶ. Εἶπεν ἡ μάμμη μου, ἡμεῖς δὲ περίεργοι τὴν περιεκυκλώσαμεν προσέχοντες.

— Λοιπὸς, παιδιὰ μου, ἦτονε τὰ ὅς τὴν ἐπανόστασι ἀποῦ δὲν ἐγροίκας ἄλλῃ δροσᾷ παρὰ σφαξήματα καὶ καταστροφὰς σ' οὕλῃ τὴν Κρήτη. Ἡμαστέ 'ς τὸ χωριὸ μας καὶ ἐδᾷ ἐδᾷ ἔρχετ' ἕνας ἀπ' τὰ Καλύδια καὶ μᾶς εἶπεν πῶς σημῶναυνε οἱ Τοῦρκοι. Ἐτότες ἄς, θυμοῦμαι καλὰ πῶς ὁ κύρης μου μᾶς ἔβαλε 'στὸ μουλάρι μὲ τὴ μάννα μου κι' ἕνα φλασκὶ λάδη καὶ δύο τρεῖς νταπακέρες κι' ἄλλῃ δροσᾷ. Ἐπήραμενε τὰ ὅρη, ἀλλὰ λίγο λίφτηκε νὰ μας τσακώσουνε ἃ δὲν ἦσανε τὰ μουλάρια γλακηχτά, ἐγὼ μὲ τὴ μάννα μου, θεὸς σχωρέσει τση, καὶ κι' ἄλλες πολλές. Ὁ ἀφεντάκης μου καὶ ἕνας μπάρμπας μου καὶ ἐφτά γυναῖκες δὲν ἐπροφτάανε γιὰτὶ τοὺς ἐτιλίξανε 'ς τὸ χωριό. Ἀκουγες τότες ἄς μπαταρίες καὶ φοδόντουσανε οὔλοι. Ἰνὰ ποῖς δὲν φοβάται σὲ τὰ ζῶρε; Ἐπομείνανε τὸ λοιπὸς αὐτοὶ 'στὸ χωριὸ ἀλλὰ ποῦ νὰ πάνε; Γόρου γόρου Τουρκιά, ἀλλὰ ὁ Θεός, εὐλογημένο τὸ νομὰ του, τὸν ἔδωκε 'ς τὸ νοῦ κι' ἐμπήκανε, ἀπῆς ἐπορίσανε ἀπ' τὸ χωριό, 'στὴ βρύσι τοῦ χωριοῦ. Ἐκείνηνα ἡ βρύσι ἦτονε ἀπ' τὸ καιρὸ τῶν Βενετζάνων κι' ἦτονε θολωτὴ κι' εἶχε κι' ἕνα παραθυράκι 'ς τὴ πινω μπάντα. Ἐχωστήκανε, λοιπὸς ἔκει, καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν τσεῖδανε καὶ ξιπαστήκανε. Ἀπῆς διαθήκανε καὶ κάνανε θάλασσα τὸ χωριὸ ἐσιμόνανε 'στὴ βρύσι.

Ἀλλὰ ὁ Θεός, παιδιὰ μου, εὐλογημένο τὸ νομὰ του, εἶναι πάντα δυνατὸς καὶ ἀπῆς ἐχωστήκανε ἐπρόβαλε μιὰ ἀράχνη κι' ἔκανε τ' ἀνυφανταριὸ τῆς. Τότες σὰς ἐκάνανε οὔλοι τὸ σταυρὸν τῶνε. Ὡστε νὰ σιμώσουνε κι' οἱ Τοῦρκοι ἦτονε ξετελεμένο τ' ἀνυφανταριὸ τῆς κι' ἀνῆμενε καμμιὰ μύγα νὰ τὴ τσακώσῃ. Ἐτότες σὰς, ἐσημόνανε κι' οἱ Τοῦρκοι καὶ γροίκας τὰ ζάλα τῶνε, κι' ἦσανε αὐτοὶ λυσασμένοι γιὰτὶ τὴν χάσανε. Σιμόνουνε 'ς τὴ βρύσι, ἃ! ἐξέχασα, παιδιὰ μου, ντακιέρνει κανεὶς ἕνα καὶ ἀνιστοράται χίλια, ἐτότες σὰς ἐσφάξανε καὶ τὴν κακομοῖρα τὴν ξαδέλφη μου τὴ Ζαμπιὸ 'ς τὸ κρεβάτι τῆς ἀπῆς τὴν ἐπήρανε τὰ σκυλιὰ τὴ παρθενιά τῆς!... Ἀς εἶναι δᾷ, ἕνα νάλλο, ἡ θεὰ μου ἡ Βλαμπία εἶχε ντὸ μικρὸ τῆς 'ς τὴ βρύσι μὲ τὸ ἄλλους. Ἦτονε φόβος καὶ τρόμος μήπως ἐφώνιαζε τὸ παιδί τῆς, ἐκείνη ἀγνάντισε πῶς ἡ ζωὴ τῶνε κρέμεται ἀπ' τὸ παιδί τῆς, καὶ γιὰ νὰ τοὺς δυναμώσῃ πῶς εἶναι χαζήρι νὰ τὸ πνίξῃ ἂνε τύχη καὶ ἐφώνιαζε, εἶχε βάλει τὰ δύο τῆς δάχτυλα στὸ καρυδάκι τοῦ παιδακιοῦ τῆς. Σιμόνουνε λοιπὸς 'στὴ βρύσι καὶ ξανοίγει ἕνας ἀπ' τὴν Ἀραπιά ξένος καὶ λέει τουρκικά—Μπάκαλουμ ἱτζερὶ βάλουμ; (λὲς νᾶναι μέσα!). Μὰ οἱ ντόπιοι ἐλέγανε—Φτοῦ Ἀλλάχ μπελὰ βερσὶ σου κιὸρ εἶσαι μωρὲ καὶ δὲ θωρεῖς πῶς ἂν ἦσανε μέσα θέλα σύρουνε καὶ τ' ἀνυφανταριὸ τῶν ἀράχνης; Ἦπιανε νερὸ οἱ λυσασμένοι κι' ἀπόκας ξεκινήσανε γιὰ νὰ φύγουνε καὶ ξεκουμπιστήκανε κι' ἐφύγαν μὰ ἦντα τὸ θελές ἀποῦ ἐκάνανε τὰ ὅσα κάνανε τὰ σκυλιὰ! Ἀπῆς ἐφύγανε ἐβγήκανε καὶ 'κείνοι ἀπ' τὴ βρύσι τὴ νύκτα καὶ ἤρθανε καὶ μᾶς ἐπήρανε ἀπ' τὰ ὅρη.

Ἦτσι δᾷ λοῖς κοπέλλια μου παθένανε οἱ προγόνι μας καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εὐλογοῦμε τὸ θεὸ ποῦ δὲν ἴδαμενε ἔτσα ζῶρε, γιὰτὶ ἐγὼ δὲν τὰ κάτεχα ἃ δὲ μοῦ τᾷλεγενε μακαρίτης ὁ παπποῦς σας.

Ρίθυμον 23 Μαῖου 1907

ΕΛΕΓΘΕΡΝΕΥΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Η Ν Ι Χ Α Ρ Α Η

124. Αίνιγμα

Είμαι κράτος όπως είμαι κι' ίσως με επισκεφθής,
 αν δε μ' αποκεφαλίσης πρόσθεξέ μὴν τρελαθής.

Ἑστάλη παρὰ Μ. Στρακιανῆς

125) Φύρδην—Μεγδην.

ἔς ὠνοίσο ροσιατὲς σπθιμνευα ρεῖπ τπραγς.

Ἑστάλη παρὰ τῆς Ὁρειᾶδος τῆς Χίου

126). Αίνιγμα.

Εἶμαι ἐν ὄρος ὑψηλὸν κι' ἔχω κορυφὴν τῆς σφαίρας
 καὶ εἰς τοὺς τροχοὺς σπηρίζομαι κινουμαι ἔς τοὺς ἄερας.
 Ἐχω ἡφαιστειον, βουνά, δάσος καὶ πεδιάδα
 δύναται καὶ τις νὰ εἰπῇ πῶς ἔχω καὶ κοιλάδα.
 Δασόφυτ' ἔχω πὴν κορυφὴν καὶ τὰς κλιτὺς ἐν μέρει
 διαχειμάζουσιν δὲ καὶ κάποτε λαγοί' εἰς τὰ τὰ μέρη.
 Πάντα μοῦ κόπτουν τὰ κλαδιά τὰ δένδρα μου μαίράνουν
 μὰ μοῦ τ' ἀφήνουν κάποτε ὑφθύνται καὶ αὐξάνουν.
 Δύο κρατῆρας κέντημαι ἐπὶ τοῦ ἡφαιστείου
 ἥλιος δὲν εἶμαι μ' ἔχω φῶς κι' ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου.
 Πλησίον ἔς τὸ ἡφαιστειον εὐρίσκεται εἰς λάκκος
 καὶ ὅ,τι δῆποτε ριφθῇ χάνεται εἰς τὸ βάθος.
 Δὲν εἶμαι σφαῖρ' οὔτε βουνὸ ἰδοῦ καὶ κύτταξόν με
 σκέψου τί νάμαι φίλε μου καλῶς ἐξέτασόν με.
 Δὲν εἶμαι τόσον δὲ μακρὰν ἐμπρός σου θὰ με βάλῃς.
 ἂν λάβῃς πρῶγμα ποῦ ἡμπορεῖς τὸ ἓνα δύο νὰ κάμῃς.

Ἑστάλη ὑπὸ τοῦ Α. Κ. Γεωρκίου

127). Συλλαδικὸν τρίγωνον.

- 1) "Αναξ ἀνδρῶν τὸ πρῶτόν μου γνωστός
- 2) πολυπαθὴς
- 3) τὸ δευτέρον μου εἶνε εἰς νέαν ἡλικίαν
- 4) ἔς τὸ τρίτον μου θὰ ἰδῇς πτηνὸν ποῦ
 | τρώγει ἔχθυς
 τὸ τέταρτον σημαίνει ἀπλὴν ἀντωνυμίαν

Ἑστάλη παρὰ Κλεῶ, Μυριαλάκι

128) Αίνιγμα.

"Αν ζῶ καὶ ὅμως θάπομαι τοιαύτην φύσιν ἔχω
 ὥστε κι' ἂν εἰς τὸν θάνατον κατεσπευσμένως τρέχω
 ὁ θάνατός μου γίνεταί γεννήτωρ τῆς ζωῆς μου
 κι' ἡ γεννωμένη μου ζῶη αἰτία τῆς θανῆς μου.

Ἑστάλη παρὰ Γ. Γ. Γεννηκάκι

129) Αίνιγμα.

"Απὸ ἄνθη πολλὰ συνίσταμαι γι' αὐτὸ μοσχομουρίζω
 ἂν χάσω τρία ἀπ' αὐτὰ μετὰ τὰλλα σὲ φωτίζω.

Ἑστάλη παρὰ Ἀντ. Τζεμαννίκι

Λύσεις 120^{ου} φυλλαδίου

- 109) Αίνιγμα. Κρίνος—Ρήνος
- 110) Βαρητικὰ Αἰνίγματα. Σῶμα καὶ ψυχὴ αὐτοῦ.
- 111) " " Σαποῦνι
- 112) " " Πυρεῖον
- 113) Ἑλλειποσύμφωνον. Ἡ πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπη οὐδέποτε σβύνεται.

114) Σημάδα

Φ Ρ Α Ο Υ Λ Α
 Α Α Ρ
 Σ Β Γ
 Κ Ρ Ι Κ Ι Ο
 Ο Ν Α Γ Ρ Ο Σ
 Μ
 Η
 Λ
 Ο
 Ν

115) Ἀστήρ

Π Γ Ν
 Υ Ε Ω
 Κ Α Λ Ω Σ
 Ο Ω Ο
 Σ Ν Σ

116) Ράματος

Η
 ν δ σ
 δ ρ ι
 α ο ο
 ι γ δ
 ρ ε ο
 Α ν δ ρ ι α ν ο ὑ π ο λ ι α
 κ ν ι
 ι ε δ
 ρ ν κ
 ρ σ ο
 κ ι ω
 Ν

117) Ἑρώτησις. Ὁ ἀμαξηλάτης.

118) Γοῖφος

α' Δύο-μὴ δις=Διομήδης.
 β') Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσας.

Λύται

Βραδεῖον Α'. οὐδεὶς ἔλαβε

Βραδεῖον Β'. 1) Μαρθ. Χατζηγιάννης, 2) Ἀπτερος Χρουσαλῖς, 3) ὁ Πηλεῖς, 4) Κλερχ. Μυριαλάκις, 5) Ἰωάννης Γιαννικάκις, 6) Ἐλευθερνέυς, 7) Μεταξοσκώληξ, 8) Κ. Γ. Βασιλάδης, 9) Γ. Παπασταματάκης, 10) Καλλιόπη Ἀεμπέση, 11) Γαλκτιανός, 12) Πύρ, 13) Βέλος, 14) Νκυτόπουλλο Κρήτης, 15) Μιχ. Γ. Στρακιανῆς.

Ἑπαινον 1) Ἡ Ἐλῆ, 2) Ροδοδάκτυλος ἡώς, 3) Πολικὸς Ἀστὴρ, 4) Βολάνης, 5) ὁ Κρῆς, 6) Νικ. Γιαγκαλάκης.

Λύσεις 130^{ου} φυλλαδίου

- 119) Μηδέν.
- 120) Πυρὰ—μῦς=Πυραμῖς.
- 121) Κρόμμυον.
- 122) α) Ὁ τόνος, ἡ ὕψα.
 β) Διὰ τὰ δύναται εὐκόλως νὰ ἀεροβατῇ.
- 123) Ὁ ἔχων τὴν μεγαλυτέραν κεφαλήν.

Λύται

Α'. Βραδεῖον ἔτυχον 1) Ἀγκιός, 2) Θηρακίος, 3) Ρεθύμνιος, 4) Π. Βλαστός, 5) Ἀπτερος Χρουσαλῖς.

Β'. 1) Κυθήριος, 2) Μαρθ. Χατζηγιάννης, 3) Ἀντίπους, 4) Πολικὸς Ἀστὴρ, 5) Μεταξοσκώληξ, 6) Ἐλῆ, 7) Ἰωάν. Μ. Γιαννικάκις, 8) Κατρεῦς, 9) Παπασταματάκις, 10) Πύρ, 11) Ἀθηναῖος, 12) Συριανός, 13) Ὁ Κρῆς τοῦ Ἐξωτερικοῦ, 14) Φλόξ, 15) Ἀθλητής, 16) Θ. Ραϊσάκης.

Σημ. Τὴν «Ζωγραφικὴν» λαμβάνει ὁ Κατρεῦς καὶ τὴν ἱστορίαν ἐνός «Πλουσίου» ὁ Κυθήριος.

Μετίχουσι τοῦ κέρδους τῶν ὑπ' ἀριθ. 118.950 καὶ 118.952 λαχείων τοῦ Ἑθνικοῦ Στόλου οἱ ἐξῆς ὡς ἀνταποκριθέντες εἰς τοὺς προταθέντας ὁρους:

- 1) Ἐλευθερνέυς, 2) Κλ. Μυριαλάκης, 3) Ἀπτερος Χρουσαλῖς, 4) Γ. Μ. Γιαννικάκις, 5) Ἀγκιός, 6) Θηρακίος, 7) Μ. Γ. Στρακιανῆς, 8) Ρεθύμνιος, 9) Ἀντίπους, 10) Π. Βλαστός, 11) Πύρ, 12) Ἀθηναῖος, 13) Συριανός, 14) Ὁ Κρῆς τοῦ Ἐξωτερικοῦ, 15) Φλόξ, 16) Ἀθλητής.

Βραδεῖα

Δύο λαχεῖα τοῦ Ἑθνικοῦ Στόλου, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὁρους τοῖς δημοσιευθέντας ἐν τῷ 12^ῳ φυλλαδίῳ.

Τύποις Μ. Ι. Σαλιβέρου—Χανία